

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

361 ק"פ תש"ס ט"ז ח' אלול 361

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: הזכרת שם "אל" אצל קרח

הקב"ה לא ילך בדרך זו אלא בדרך הראשונה בעונשים קשים ומרים.

וכמו שאמרו חז"ל (חולין פט.) "לא מרבכם מכל העמים חשק ה' בכם כי אתם המעט מכל העמים", אמר הקב"ה: חושקני בכם שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה, אתם ממעטין עצמכם. נתתי גדולה לאברהם אמר "ואנכי עפר ואפר" וכו', נתתי גדולה לנמרוד אמר: "הבה נבנה לנו עיר" לפרעה אמר: "מי ה' וכו'." עי"ש.

והיינו שישראל באים מהטובות שמקבלין מהש"ת להכנעה ובושה וכו"ל, אבל אומות העולם מבעטים עוד יותר על ידי הטובות שקיבלו.

לפי זה יש לומר, חסרונו של קרח היה שלא ידע להכיר בטובות שקיבל מבורא עולם, ועדיין בא בתלונות, וכדברי משה רבינו: "המעט מכם פי הבדיל אלוקי ישראל אתכם מעדת ישראל להקריב אתכם אליו לעבד את עבדת משכן ה' ולעמד לפני העדה לשרתם: ויקרב אתך ואת כל אחיך בני לוי אתך ובקשתם גם כהנה?!?" (ט"ז, ט"י)

ומבאר המלבי"ם: "רצה לומר למה עוררת את הריב הזה שהוא עתה נוגע לך ולשבט לוי בכלל, שהשבט זכה למעלת הלוייה שבזה התעלו נגד כלל ישראל להיות קרובים אל ה' מכולם, בעבודת המשכן, במה שאתם משרתי העדה בקדש, וחושק ממעלת השבט זכיתם אתם בני קהת למעלה יתירה נגד כל שבט לוי במה שהם נושאי הארון וכלי הקדש, וכי מדרגה זו מעט היא בעיניכם לכן תבקשו גדולות שהוא הכהונה?!?"

נמצא כי אצל קרח לא ניתן ללכת בהנהגה של "אל נקמות ה'", כי גם אם יושפע עליו שפע, לא יבוא על ידי זה להכנעה ובושה.

לכן מבקש משה רבינו: "אל אלהי הרוחות לכל בשר, האיש אֶחָד יִחְטָא וְעַל כָּל הָעֵדָה תִּקְצַף". כלומר, על אף שאם קרח לא ניתן להשתמש במידת "אל" שהיא חסד, אולם "על כל העדה תקצוף"? עדיין אפשר להתנהג בהנהגה זו עם שאר החוטאים, שלהם אין חסרון במידת הכרת הטוב, והם יבואו לידי הכנעה ובושה.

עוד נראה לבאר על פי מה שכתב רבינו יוסף חיים ז"ע בספרו אדרת אליהו (פרשת בשלח) בשם אביו שהביא בשם האר"י הקדוש, שעל ידי עוונות התחתונים כאן למטה גורמים שהחיצונים יינקו משם אלה"ם, ובגלות מצרים בשביל עוונות הדור ההוא, גרמו שפרעה ומצרים יינקו מאותיות מ"י. ובזה פירש מה שאמר פרעה: "מי ומי ההולכים", חשש פרעה פן בהליכתם ימשכו ממנו ומעמו אותיות הנזכרות ואז יהיו פגרים מתים, כי אלו הם חיותם ולזה אמר מ"י ומ"י ההולכים בלשון תימה. יע"ש.

"ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחות לכל בשר האיש אֶחָד יִחְטָא וְעַל כָּל הָעֵדָה תִּקְצַף" (ט"ז, כ"ב).

ויש להבין מדוע הזכירו משה ואהרן שם "אל", ועל אף ששם "אל" הוא מידת הרחמים, כמו שכתב רש"י בפרשת כי תשא (ל"ד, ו) "אל, אף זו מידת רחמים וכן הוא אומר אלי אלי למה עזבתני, כן מצאתי במכילתא. עכ"ל. אך גם שם הו"ה הוא מידת הרחמים ויכול היה משה לפתוח "ה' אלהי הרוחות".

ונראה לפרש על פי דברי הבעש"ט ז"ע על הפסוק "אל נקמות ה'", והקשה: הרי שם "אל" הוא חסד כמו שכתוב "חסד אל כל היום", ואיך אמר "אל נקמות"?

ופירש, שבשתי דרכים מעניש הקב"ה את האיש החוטא: האחת, ביסורים ודינים קשים כפי מידת חטאו. ודרך השניה, על ידי השפעת טובה, וזאת על פי משל לאחד שחטא נגד מלך גדול והיה אחת דתו להמית או עונש אחר, אבל המלך היה רחמן וחסיד וחפץ רק להטיב ולא לצער וליסר שום אדם, על כן ציוה המלך להכניסו לחצר המלך ולהטיב עמו מבית המלך, כי מחמת חסרון ידיעה שלא ידע גודל יקר תפארת המלך עשה זאת, ואם היה מכיר את מעלת כבוד המלך בוודאי שלא היה מעז לעשות כן. ועתה כי יהיה בחצר המלך, יכיר שחטאו גדול ויבוש ויכלם מאד ויכנע.

וכאשר התגורר האיש החוטא בחצר המלך התחיל באמת להכיר את גדולתו של המלך, ושם אל לבו למי חטא שפל ונבזה כמוהו, נגד מלך גדול רחמן וחסיד, ותחת שהיה המלך צריך להעניש אותו בעונש גדול עוד מטיב עמו, והתחיל להתחרט ולהתבייש בפני עצמו, וכאשר ראה המלך שבא להכנעה ובושה, ציוה המלך לקרבו ולנשאו עוד יותר, וכל מה שנתקרב יותר למלך הבין גדולת המלך ביתר שאת ובא עוד יותר להכנעה ובושה וחרטה מעומק הלב על שמרד נגד המלך נכבד וגדול כזה, אשר משלם לו טובה תחת רעה. וכל מה שהכיר יותר גודל חטאו, קרבו המלך יותר, והוסיף טובותיו עמו, והוא בא עוד יותר להכנעה ובושה עד שהיו אצלו הטובות שעשה עמו המלך כמדקרות חרב מגודל הבושה, ומחמת הבושה היה נוח לו יותר אם המלך היה מענישו בעונש גדול על המרתו נגדו מאשר עשה עמו טובות.

וכמו כן נוקם הש"ת ברחמיו ובחסדיו על מי שחטא נגדו, כי על ידי זה שמקבל הטובות מהקב"ה תמורת חטאיו בא לידי הכנעה ובושה, והטובות המה אצלו כמדקרות חרב. וזהו שאמר "אל נקמות ה'", שהש"ת נוקם בחסד ורחמים.

אולם להעניש בדרך זו השניה לא יועיל רק למי שמכיר ויודע שלא מגיע לו הטובות הללו, והכל הוא מחסדו יתברך, ועל ידי זה בא לידי הכנעה ובושה. אבל מי שאין לו הרגשה זו, ושכלו ולבו אטומים וסתומים, ולהיפך עוד יבעט וימרה נגדו יתברך מתוך ההשפעות הטובות שהוא מקבל, בוודאי ובוודאי שעמו

ונראה לפרש על פי דרכו שפועה בשאלתו "מי ומי ההולכים" כוונתו היתה, שאמר פרעה למשה: מה אתם מבקשים ללכת וכי אתם סבורים שתזכו להיכנס לארץ, הלא אתם עתידים לחטוא בעגל ולפגום באותיות מ"י משם אלהים, וכן עתידים אתם לחטוא בחטא המרגלים ולפגום באותיות מ"י משם אלהים. וזהו "מי ומי" שמגבירים הדינים בשני פעמים ועל ידי כך "ההולכים" שימותו במדבר ולא יכנסו לארץ.

על זה השיב לו משה רבנו ע"ה: "בנערינו ובזקנינו נלך", שלא נגזרה גזירה מצד המרגלים לא על פחות מבן עשרים שנה ולא על יותר מבן שישים כמו שכתב החיד"א ז"ל בשם הרב בעל הטורים.

וזהו רמז ג"כ מה שרמז עשו ליעקב אבינו ע"ה במה שאמר: "מי אלה לך" (וישלה ל"ג, ה'), היינו דעתידים לחטוא במרגלים ולפגום באותיות מ"י משם אלהים, ועל ידי כך לא יכנסו לארץ. על זה השיבו יעקב אבינו "הילדים אשר חנן אלהים" דלא נגזירה גזירה על פחות מבן עשרים והם לא פגמו בשם אלהים.

אולם בחטאו של קרח נאמר (ט"ז, כ"ז) "וַדַּתְּן וְאֶבְרִים יֵצְאוּ נֹצְבִים פֶּתַח אֹהֲלֵיהֶם וַיִּשְׁיֶהוּ וַיִּבְנִיֶהוּ וְטַפָּם": בא וראה כמה קשה המחלוקת, שהרי בית דין של מטה אין עונשין אלא עד שיביא שתי שערות וב"ד של מעלה עד כ' שנה וכאן אבדו אף יונקי שדים. ע"כ.

הרי לנו שבחטאו של קרח אף נערים וילדים נענשו, נמצא, כי על שאלת פרעה "מי ומי ההולכים" השיב משה "בנערינו ובזקנינו נלך" שהפגם לא נעשה על ידי הילדים, והם לא פגמו בשם אלהים. אולם בחטאו של קרח הפגם נעשה גם על ידי הילדים, לכן כאשר פנה משה להתפלל הזכיר רק שם "אל", להורות שאינו יכול להזכיר שם "אלהים" כי אותיות מ"י של שם "אלהים" נפגמו, ואין תקנה אצל הנערים או הזקנים כמו בשאר החטאים.

הגמרא בסנהדרין (קט:) מביאה (תרגום): אמר רב: און בן פלת אשתו הצילתו, אמרה ליה מאי נפקא לך מינה, מי ינצח, אי משה ינצח תישאר רק תלמיד, ואם קרח ינצח תישאר גם כן רק תלמיד. אמר לה און בן פלת: מה אוכל לעשות? אני הייתי בעצה אחת עמהם ונשבעת ללבוא עמהם אם יקראוני.

אמרה לו אשתו: אני יודעת שכולם צנועים וקדושים ולא יכנסו אלי אם שערותי פרועות, דכתיב "כי כל העדה כולם קדושים". אמרה ליה, שוב לך ואציל אותך מהם. השקתו יין ושיכרתו והכניסה אותו בפנים. ישבה על פתח ביתה וגילתה ופרעה את שערותיה, כל מי שבא לקרוא לאון בן פלת ראה אותה וחזר בו, עד שנתעורר און בן פלת משכרתו ונבלעו קרח ועדתו באדמה.

ממשיכים חכמינו ז"ל לספר לנו, איך בניגוד לאשתו של און בן פלת שהצילה את בעלה, אשתו של קרח הסיתה אותו וגרמה לו להשחית את דרכו (שם קי:): איתתיה דקרח אמרה ליה, ראה מה עשה משה, הוא נהיה מלך, לאחיו אהרן נתן כהונה גדולה, לבני אחיו עשה אותם סגני כהונה... ועוד קצץ לכם את השערות ושיחק בכם כגלל של רעי שאינו חשוב, בודאי עיניו נתן בשערות שלכם כדי שלא תהיו בעלי צורה כמות... היינו דכתיב "חכמות נשים בנתה ביתה", זו אשתו של און בן פלת, "ואולת בידיה תהרסנו", זו אשתו של קרח.

וכך מובא גם במדרש (במדב"ר יח, ד): "ויקח קרח", לקח טליתו והלך ליטול עצה מאשתו, כשאמר הקב"ה למשה, קח את הלויים מתוך בני ישראל וטהרת אותם, וכה תעשה להם לטהרם וגו' והעבירו תער על כל בשרם, מיד עשה כן לקרח התחיל לחזור על ישראל. לא היו מכירים אותו, אמרו לו מי עשה לך כך? אמר להם: משה עשה בי, ולא עוד אלא נטלני בידי ורגלי, והיו מניפין אותי ואומר לי הרי אתה טהור, והביא את אהרן אחיו וקשטו ככלה והושיבו באהל מועד, מיד התחילו שונאי משה להתגרות בו את ישראל".

כאשר נתבונן במאמרים הללו נראה דבר פלא, כי הנושא של השערות תפס חלק נכבד בסיבה למחלוקתו של קרח כנגד משה ואהרן, החל מהסרת השערות של קרח ושאר הלויים כדי לקיים המצוה: "והעבירו תער על כל בשרם", וכלה בהצלתו של און בן פלת מלהשתתף בעדת קרח על ידי שפרעה אשתו את שערותיה, וצריך ביאור מהו הקשר הפנימי בין קציצת שערות הלויים למחלוקתו של קרח כנגד משה?

והנה כתב הבן איש בדרשותיו לפרשת מצורע וז"ל: וגילוח השער נרמז בו ענין יקר, והוא ע"ד שאמרו רז"ל בירושלמי, מעשה כהן אחד שהיה עני ביותר ורצה ללכת לחו"ל בשביל פרנסה, ואמר לאשתו, אין לי דבר להניח לך אבל אלמדך חכמתי. ובעוד שהיה מלמד לה מראות נגיעים, אמר לה, דעי דאין שער בראש שאין

ותחתיו מעין שממנו הוא גזל ואם היה מתחבר מעין של שער זה לשל חברו היו עיניו כהות.

אמרה לו אשתו: ישמעו אזניך מה שפיק מדבר, ומה אם לכל שער ושער מראשך הקב"ה מזמין לו מעין בפני עצמו שיתפרנס בו, לא כ"ש שיזמין לך מזונך ולמה תצא לחו"ל? מיד חזר בו. ע"כ. ובאמת לימוד המוסר הזה מן השער הוא צרי ותחבושת לכל אדם שלא יהיה מצטער ודואג על העתיד, אלא יקוה אל ה' תמיד ולא יעצב על שום דבר.

וגם מכאן תוכחת מגולה לקצת בני אדם נבערים מדעת שבראותם שיש להם ד' וה' בנים הם פורשים מנשותיהם כי דואגים שמה יהיה להם רבוי בנים ובנות ובמה יפרנסום, וענין זה הוא שטות גמור כי הבורא יתברך שנתן להם הבנים יזמין להם פרנסתם, ואם על שער אחד משגיח כ"כ איך לא ישגיח על אדם שהוא עולם מלא? וגם עוד מן השער שיש לכל אחד ואחד מעין בפני עצמו ילמוד האדם מוסר השכל שכמעט כל ענייני העבודה תלויים בזה. והוא מ"ש בגמרא: מכאן אמר בן עזאי: בשמך יקראוך ובמקומך יושיבוך ומשלך יתנו לך, ואין אדם נוגע במוכן לחבירו, ואין מלכות נוגעת בחברתה כמלא נימא. ע"כ. והיינו דאם השערות שהם עומדים סמוכים זע"ז אינו נוגע במוכן לחבירו אלא כל אחד יונק מן מעיין שלו, כ"ש האדם עם חבירו, ולכן סיים בדבריו כמלא נימא דקאי אכלהו ר"ל כדמיון המילוי והיניקה של נימא הוא השער שבראשך. עכ"ל.

לפי זה יש לומר, כי קרח ועדתו חסרונם היה באמונה, שלא האמינו כי הכל מאיתו יתברך, כי אם היתה בהם קצת אמונה לא היו מקנאים במשה ואהרן. לכן אשתו של און בן פלת שהצילה את בעלה גילתה את שערות ראשה, כדי לומר להם בזה, ראו כשם שכל שיערה ושערה יש לה מעין נפרד, כך הקב"ה זן ומפרנס ומעניק לכל אחד ואחד כפי הראוי לו ויאן אדם נוגע במוכן לחבירו כמלוא נימא. ומה יש להילחם במשה ואהרן?

לעומת זאת אשתו של קרח שרצתה שבעלה ימשיך להילחם במשה ואהרן, הסתירה את הלימוד הנלמד מן השער לכן העדיפה לדבר על גילוח השיער, וכאשר אין שערות אין כיצד ללמוד אמונה מהם.

יום כ"ג סיון

מסופר על הרה"ק רבי אהרן האדמו"ר הזקן מקרלין בעל היבית אהרן' צ"ל שערך ביום בהיר ורגיל סעודה לחסידים, באמצע הסעודה שאל את החסידים, האם יודעים הם מה יום מיומיים, ועל מה ולמה נקבעה הסעודה? לא ידעו מה להשיב. ואז הבהיר להם הרבי שמכיון שהיום הוא יום כ"ג בסיון שזה היום שבו נשלחו האגרות השלישיות בימי המן, בהן נכתב כי ניתן רשות ליהודים להרוג את כל שונאיהם ומבקשי רעתם, ולכן יום זה הוא יום של קצת משתה ושמחה.

(הכוונה באגרות השלישיות היא: שכן הראשונות היו "להיות כל איש שורר בביתו..." והשניות היו לשונאי ישראל שיכולים להרוג את היהודים, והשלישיות: בחודש סיון "בשלושה ועשרים יום בו..." ליהודים, לבשר להם על היונהפוך הוא "אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם..." הגה"צ מוהרמ"נ ממאקאווא צ"ל דבר בקדשו שהיום בזמן הזה מסוגל לנסים ונפלאות כבימים ההם.

פעם נזדמן להגה"ק בעל דברי חיים מצאנו לערוך היום חמש בריתות מילה. בברכה נתן לכל חמשת התינוקות את השם 'מרדכי' מבלי ששאל את פי אבותיהם, ע"ש הישועה שבאה ביום זה ע"י מרדכי היהודי.

בשנת ת"ש הודיעו הרוסים לאלפי הפליטים היהודים בגליציה המזרחית שהם יכולים להירשם כאזרחים רוסיים, והרה"ק רבי איציקל מפשווארסק זי"ע אמר שלא יירשמו. בליל שב"ק כ"ג בסיון הגלו הרוסים לסיביר את כל אלה שלא נרשמו. הגולים ראו בכך גזירה איומה, אך הרה"ק אמר שיום זה מוכן לטובה וממנו לא תצאנה רעות. דבריו נשאר סתומים עד סיון תש"א. הגרמנים ימ"ש כבשו את מזרח גאליציה והרגו את כל יהודיה, בעוד שכל גוליה נשאר בחיים.